

6. Ofitsiyne internet-predstavnytstvo NBU [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: www.bank.gov.ua
7. Ofitsiynyy sayt PAT KB «PRYVATBANK» [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: www.privatbank.ua
8. Parasiy-Verhunenکو I.M. Analiz bankivs'koyi diyal'nosti [Tekst]: navch.–metod.posibnyk./ Parasiy-Verhunenکو I. M.; Min-vo osvity i nauky Ukrayiny, KNEU. –K. : KNEU, 2003. – 347 c.
9. Prymostka L. O. Bankivs'ki ryzyky: teoriya ta praktyka upravlinnya [Tekst] / L. O. Prymostka : monohrafiya. Min-vo osvity i nauky Ukrayiny, KNEU. – K. :KNEU, 2007. – 450 c.
10. Finansova zvitnist' Publichnoho Aktsionernoho Tovarystva KB «Pryvatbank» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <https://privatbank.ua/ru/about/finansovaja-otchetnost>

Рецензент: Карпов В.А. к.е.н., професор, начальник НДЧ Одеського національного економічного університету

1.02.2018

УДК 330,6

Мужайло Василь, Кривоногова Ірина

ФОРМУВАННЯ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті висвітлено концептуальні підходи до визначення таких понять як «послуга», «соціальні послуги», « громадські послуги». Розглянуто та проаналізовано існуючі способи (моделі) забезпечення послуг, що надаються за участі держави: довіра, управління за допомогою постановки цілей і оцінки результатів, голос, вибір і конкуренція. Обґрунтовано необхідність вдосконалення системи надання послуг шляхом реалізації активної та виваженої соціальної політики, підвищення ролі держави в упорядкуванні соціальних процесів. Показано, що суб'єктами надання соціальних послуг можуть стати не тільки державні установи, що володіють

значним досвідом у цій галузі, але і бізнесові структури, неурядові, громадські організації за умови різкого підвищення рівня і якості менеджменту. Дослідження ринку соціальних послуг, як одного із різновидів єдиного раніше ринку фізичних товарів і послуг, і особливо практики його функціонування, дозволило визначити його специфіку, без знання і врахування якої неможливо досягти успіху у самих найрізноманітніших видах підприємницької діяльності. Виявлено, що ринок соціальних послуг, який знаходиться в Україні в процесі свого становлення та розвитку, являє собою особливу модифікацію ринкового механізму, а саме – квазіринок, у якому координація взаємовідносин між виробниками і споживачами послуг регулюються ринковими інститутами на відміну від бюрократичної системи державного замовлення. І що саме перехід до надання соціальних послуг на основі ринкових засад є проривом до міжнародних стандартів високої якості.

Ключові слова: послуги, ринок соціальних послуг, моделі забезпечення послуг, бізнесові структури, громадські організації, соціальна політика, добробут, меріторні блага, квазіринок, менеджмент.

Мужайло Василь, Кривоногова Ирина

ФОРМИРОВАНИЕ РЫНКА СОЦИАЛЬНЫХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

В статье освещены концептуальные подходы к определению таких понятий как «услуга», «социальные услуги», «общественные услуги». Рассмотрены и проанализированы существующие способы (модели) обеспечения услуг, которые предоставляются при участии государства: доверие, управление при помощи постановки целей и оценки результатов, голос, выбор и конкуренция. Обоснована необходимость совершенствования системы предоставления услуг путем проведения активной и взвешенной социальной политики, повышения роли государства в упорядочении социальных процессов. Отмечено, что субъектами предоставления социальных услуг могут быть не только государственные учреждения, которые имеют громадный опыт в этой отрасли, но и предпринимательские структуры,

неправительственные, общественные организации при условии резкого повышения уровня и качества менеджмента. Исследования рынка социальных услуг, как одного из разновидностей единого ранее рынка физических товаров и услуг, и особенно практики его функционирования, позволило определить его специфику, без знания и учета которой невозможно достичь успеха в самых разнообразных видах предпринимательской деятельности. Показано, что рынок социальных услуг, который в Украине находится в процессе своего становления и развития, представляет собой особую модификацию рыночного механизма, а именно - квазирынок, в котором координация взаимоотношений между производителями и потребителями услуг регулируются рыночными институтами в отличие от бюрократической системы государственного заказа. И что именно переход к предоставлению социальных услуг на рыночных условиях является прорывом к международным стандартам высокого качества.

Ключевые слова: услуги, рынок социальных услуг, модели предоставления услуг, предпринимательские структуры, общественные организации, социальная политика, благосостояние, мериторные блага, квазирынок, менеджмент.

Muzhailo Vasylii, Kryvonohova Iryna

FORMATION OF THE SOCIAL SERVICES MARKET UNDER CONDITIONS OF MODERN UKRAINE

The article highlights conceptual approaches to the definition of such concepts as "service", "social services", "public services". Analysis is conducted on existing ways (models) of supplying services provided with the participation of the government: trust, management by setting goals and evaluation of results, voice, choice and competition. Necessity of improving the system of providing services through implementation of active and balanced social policy, increase in the role of the state in streamlining social processes is substantiated. It is noted that social services can be provided not only by state institutions, which have vast experience in this branch, but also by business structures, non-government, public organizations on condition that sharp increase in the level and quality of management follows. Research of the market of social services, as one of the varieties of the previously consolidated market of physical

goods and services, and particularly of practice of its functioning, allowed to define its specific features, without knowledge and consideration of which it is impossible to achieve success in a wide variety of business activities. It is shown that the market of social services, which is in process of its formation and development in Ukraine, represents a specific modification of market mechanism, namely the quasi-market, in which coordination of mutual relations between manufactures and services consumers is regulated by market institutions as opposed to bureaucratic state procurement system. It is demonstrated that the transition to the provision of social services at market terms is a breakthrough to international standards of high quality.

Key words: services, the market of social services, models of services provision, business structures, public organizations, social politics, welfare, merit goods, quasi-market, management.

Постановка проблеми. Формування ринку соціальних послуг є запорукою поліпшення добробуту українських громадян, а саме тому являється однією з нагальних проблем сучасної України. В умовах глобалізації категорія «добробут» розширює критерії оцінки матеріального благополуччя шляхом обліку таких нематеріальних факторів, як наявність вищої освіти, здоров'я, рівень культури, професійний статус, тобто мериторні блага або соціальні послуги. На це все більш наполегливо звертають увагу як західні фахівці, так і, особливо в останні роки, українські вчені. Проте, в науковій літературі й досі не існує чіткого визначення «соціальної послуги», а в незалежній Україні тільки закладаються перші передумови формування ринку соціальних послуг. Актуальність дослідження цих двох згаданих аспектів полягає у тому, що розуміння, як, на якому підґрунті, де та кому надавати ці послуги, дає змогу не тільки впливати на політику перерозподілу бюджетних коштів, а й робити це більш ефективно з огляду на якість їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системний аналіз соціальної сфери, процесів становлення ринку соціальних послуг ведеться багатьма дослідниками. Розробка сутності послуг, їх

наукове визначення можна знайти у працях В.Л. Іноземцева, А.З. Селезньова, А.Є. Шаститко, В.Л. Тамбовцевата, Л. С. Демідової.

Дослідження у цьому напрямку ми знаходимо у ряді робіт Заблоцької Р.О., Воронкової В.Г., Галушки З.І., Міхальова І., Бурменко Т.Д., Касьян Л., Каленюк І.С., Кухарської Н.О., Цимбал Л.І., а також в працях іноземних вчених Ховарда Гленнерстера, Джуліана Ле Гранда, Майкла Портера, Девіда Хьюмана та інших.

Вважається, що в науковий обіг термін «послуга» вперше ввів Жан Батист Сей, відомий французький економіст. У своїй праці «Трактат з політичної економії» (1803р.) він неодноразово наголошує, що послуги надають не тільки люди, а й сили природи, речі, продукти людської праці.

Дещо пізніше Фредерік Бастіа, інший французький економіст, вбачав під послугою не тільки витрати живої праці людини в процесі економічної діяльності, але і взагалі всяке зусилля, від якого звільняється користувач даної послуги або зусилля, що додається будь ким. Вважається, що саме в дослідженнях Ф. Бастіа вперше висвітлюється ідея соціальної послуги.

Проблеми послуг торкався також і К. Маркс. За Марксом, послуга являє собою особливу споживчу вартість, яку, як і всякий інший товар, створює праця. Особливість же полягає в тому, що споживча вартість надана не у вигляді речі, а у вигляді корисної діяльності.

Однак справжній науковий інтерес до розгляду послуги як важливої соціально-економічної категорії активізувався тільки в ХХ столітті, другій його половині. Визваний він, перш за все тим, що саме в цей період намітилась тенденція до зростання частки послуг в структурі валового внутрішнього продукту.

Метою статті є розгляд існуючих поглядів на соціальну послугу як складну і багатогранну категорію, а також дослідження процесів становлення і розвитку ринку соціальних послуг в умовах сучасної України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній російсько - та україномовній науковій літературі однаково часто зустрічається такі поняття як «послуга», «соціальні», та «громадські» послуги. Багато авторів змішують ці категорії, і тому виникає

ситуація, коли термін «соціальних» послуг розмивається до розуміння послуг у найширшому сенсі. Це відбувається, можливо, через те, що послуги, по – перше, дуже багатогранні, по – друге, часто нерозривно пов’язані із виробництвом товарів та їх рухом, по-третє, вони зустрічаються майже у всіх областях соціально-економічної діяльності суспільства.

Існує також певне нерозуміння визначення «громадських» та «соціальних» послуг. Так, наприклад, згідно із Законодавством США, під громадськими послугами розуміють усі заходи, спрямовані на створення, розширення або поліпшення спільноти і соціального розвитку, соціальних відносин і соціальних послуг [2].

Згідно із Законом України «Про соціальні послуги», «соціальні послуги - це комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя» [3, ст.1].

Електронний Бізнес-словник визначає соціальні послуги як переваги та можливості, такі як: освіта, продовольчі субсидії, охорона здоров’я, субсидіювання житла, які надаються державою для поліпшення життєвих умов дітей, інвалідів, людей похилого віку і бідних верств населення [1].

Зауважимо, що характерною рисою вищезазначених визначень є надання послуг чітко визначеній верстві населення. В той же час, Міжнародна електронна енциклопедія «Вікіпедія» визначає соціальні послуги як послуги, що зазвичай надаються урядом для громадян, або безпосередньо (через державний сектор), або шляхом фінансування приватного надання послуг [6].

Багато сучасних авторів схильні плутати соціальні послуги із послугами як такими; відбувається розмивання поняття більш вузького до ширшого, що є, на наш погляд, не зовсім коректним. Так, наприклад, професор В.Г. Воронкова, за редакцією якої вийшов підручник «Маркетинг соціальних послуг», під соціальними послугами розуміє будь-який захід чи користь, яка може бути

запропонована іншій стороні, яка майже невідсутня і не призводить до оволодіння чимось [5, с. 28]. До соціальних послуг вона відносить торгівлю (оптову та роздрібну), транспорт, зв'язок, діяльність банків та інших фінансово-кредитних інституцій, роботи житлово-комунального господарства, освіту, науку, охорону здоров'я, обслуговування нерухомості, юридичні послуги, діяльність державного апарату (цивільного та військового) на всіх рівнях, діяльність установ відпочинку, розваг, ремонтні та релігійні послуги.

Напротивагу Воронковій, Джуліан Ле Гранд у своїй книзі «Інша невидима рука: надання громадських послуг на основі вибору і конкуренції», зазначає, що вираз «громадські послуги» може мати багато значень, в тому числі і буквально - послуги для суспільства. Часто мається на увазі, що він позначає головним чином послуги, що володіють фундаментальним для суспільства значенням. То є такі послуги, як освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога, житло або транспорт. Проте коли мова йдеться про соціальні послуги, зазвичай маються на увазі саме послуги, що припускають ту або іншу форму державного або урядового втручання - у фінансуванні, безпосередньому наданні послуг, їх регулюванні або у всіх аспектах відразу [4, с. 16].

Таким чином, соціальна послуга народжується в результаті взаємодії систем надання і споживання послуг тим верствам населення, які її потребують, за обов'язкового державного втручання. Автономності не існує: процеси виробництва, доставки і споживання відбуваються одночасно. І саме це формує специфіку ринку соціальних послуг.

Соціальні послуги та їх надання можна розглянути також з позицій «меріторних благ». Це поняття нещодавно з'явилося в економічній науці, та все частіше стає об'єктом дослідження сучасних економістів-теоретиків.

Меріторні блага (merit goods), за визначенням Річарда Масгрейва,- це блага, попит з боку приватних осіб на які значно відстає від бажаного з боку суспільства і тому потребує активної державної підтримки. Іншими словами, концепція меріторікі пов'язана з державними, суспільними інтересами, які не проявляються в індивідуальних перевагах. Прикладами меріторних благ є культура,

освіта, наука, охорона здоров'я, мистецтво, спорт, які сприяють розвитку особистості. Їх споживання відповідає не тільки довгостроковим напрямкам розвитку економічної системи, але і життєво необхідне в умовах глобалізації та формування економіки соціального типу, головною метою якої є досягнення гармонізації інтересів бізнесу, суспільства і влади на основі поступового і безперервного поліпшення добробуту громадян, підвищення якості їхнього життя.

Все вищезазначене дозволяє сформулювати визначення соціальної послуги як послуги особливого виду, яка має ключове значення для сучасного суспільства. Саме соціальні послуги надають реальну можливість для суттєвого зростання добробуту тих верств населення, які найбільше потребують всебічної державної підтримки, спрямованої на покращення життєвого рівня як окремого індивіда, так і громади в цілому.

Соціальна послуга, на наш погляд, - це специфічний товар, споживча вартість якого проявляється в процесі споживання і невіддільна від споживача. У зв'язку з цим у соціальної послуги (як і в інших) є особливості. Надання соціальних послуг ґрунтується на принципах:

- адресності та індивідуального підходу;
- доступності та відкритості;
- добровільності вибору отримання чи відмови від надання соціальних послуг;
- гуманності;
- комплексності;
- максимальної ефективності використання бюджетних та позабюджетних коштів суб'єктами, що надають соціальні послуги;
- дотримання законності;
- соціальної справедливості;
- забезпечення конфіденційності суб'єктами, які надають соціальні послуги, дотримання ними стандартів якості, відповідальності за дотримання етичних і правових норм [3].

Початком придбання соціальної послуги є наявність відповідної потреби у людини, яка користується відповідною послугою. Процес надання соціальної послуги та сама соціальна послуга, як специфічна, не існують окремо. Споживання соціальних послуг прямо пов'язане з безпосереднім задоволенням соціальних

потреб людини. Саме ці потреби формують об'єктивну основу для існування ринку соціальних послуг.

Сьогодні пропозицію на такому ринку формують державні, комерційні та громадські організації. Тобто сфера надання соціальних послуг заснована на використанні та розвитку всіх форм власності і складається з державного та недержавного секторів [3]. Таким чином, в умовах сучасної України, в умовах трансформаційних перетворень, що відбувається в усіх сферах суспільного життя, - надання соціальних послуг виходить з-під тотального державного контролю до формування особливого різновиду ринку.

Певний досвід розвитку недержавної системи соціального обслуговування в регіонах є. Так, наприклад, члени колективу Диканського територіального центру на Полтавщині, розробили свою структуру із надання соціальних послуг, постійно вивчають вітчизняний та зарубіжний досвід, та самостійно впроваджують його у власну професійну діяльність [7].

Ці питання відображені в нормативно-правових документах, проте в них не опрацьований організаційно-економічний механізм функціонування недержавних установ соціального обслуговування, відсутні методичні рекомендації щодо формування в регіонах системи недержавного соціального обслуговування та її взаємодії з відповідними державними установами та органами регіонального управління. Все це обумовлює необхідність діагностики сучасного ринку послуг, визначення його особливостей та регіональних пріоритетів, на що наголошують і вітчизняні науковці [8].

Механізм надання соціальних послуг та модель ринку з їх надання можна подати у такому вигляді, представленому на рис. 1.

Відмітимо, що це одна із теоретично найпростіших схем, найбільш близька до формалізації, властивої рівноважним підходам.

У вивченні ринку соціальних послуг є своя особливість, адже в першу чергу надання соціальних послуг важким тягарем лягає на плечі держави (адже саме держава оплачує їх надання населенню за рахунок перерозподілу дохідної частини державного бюджету). У цьому випадку ми стикаємося з поняттям «квазіринку» (лат. «quasi» - «немов», «неначе» ринок), напрацювання над визначенням якого належать таким економістам та соціологам, як В. Барлетт та Дж. Ле Гранд.

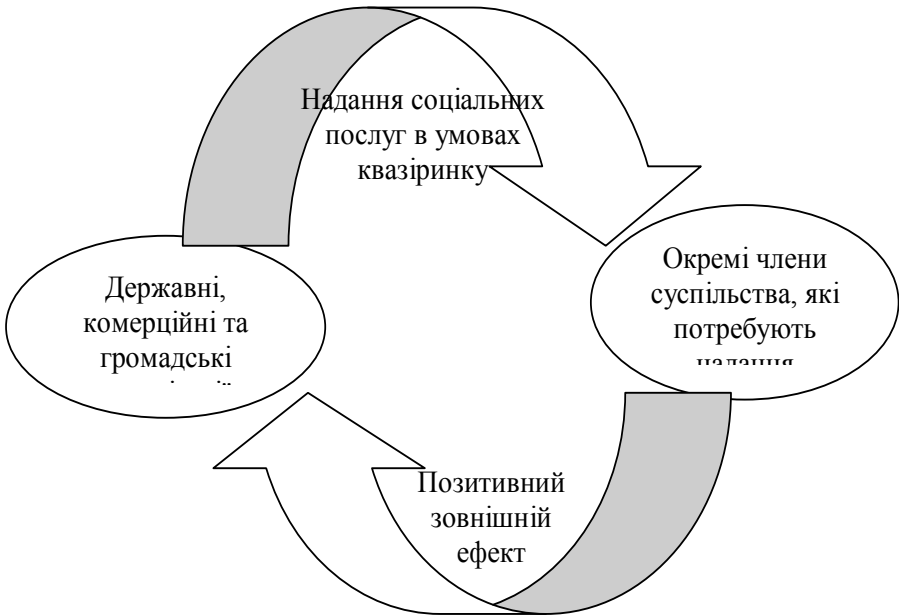

Рис.1 Механізм надання соціальних послуг та модель ринку з їх надання (складено авторами)

Квазіринок нагадує звичайний ринок в тому сенсі, що на ньому присутні незалежні постачальники, конкуруючі за клієнтів даного ринку. Але від звичайного ринку він відрізняється одним ключовим моментом. Справа в тому, що споживачі не виходять на квазіринок зі своїми власними ресурсами, які вони могли б витратити на покупку товарів і послуг, як на звичайному ринку. Послуги оплачуються державою, але гроші розподіляються відповідно до споживчого вибору за допомогою таких інструментів, як ваучери, трансферти, спеціальні бюджети або формули фінансування. Тобто квазіринок по своїй суті є механізмом вирівнювання, оскільки він дозволяє постачати соціальні послуги, уникаючи нерівності, яка виникає на звичайних ринках внаслідок відмінностей в купівельній спроможності людей.

Базова передумова, на якій ґрунтується система квазіринкових відносин, полягає у тому, що для створення квазіринку необхідно виключити пряме державне фінансування підприємств, що здійснюють виробництво соціальних послуг. В результаті створюється

механізм, в якому координація взаємовідносин між виробниками і споживачами послуг регулюється ринковими інститутами на відміну від бюрократичної системи державного замовлення.

Існують постачальники різних типів, які можуть конкурувати один з одним на квазіринку. До їх числа відносяться підприємства малого бізнесу, партнерства, робочі кооперативи, корпорації, некомерційні або волонтерські організації, а також державні інститути. Тому впровадження конкуренції та квазіринку в систему надання соціальних послуг не слід плутати з т.зв. приватизацією даних послуг, оскільки значення має саме конкуренція, а не структура власності постачальників.

Тож ринок соціальних послуг існує в єдності із соціальною сферою і є одним з її різновидів, що розвивається в рамках загальних законів ринкової економіки і як підсистема ринку послуг [9] він функціонує в рамках існуючих відносин власності. Поряд з тим, ринок соціальних послуг відрізняється набором специфічних рис, які зумовлюють специфіку підприємницької діяльності на даному ринку.

Але чи настільки ефективно надання соціальних послуг (якість їх надання), чи потрібні вони взагалі, яка роль у наданні соціальних послуг відводиться державі, та якщо соціальні послуги й потрібні, то на якій основі мають надаватися? Наше нехтування соціальною складовою економіки може негативно позначитися як на добробуті народу, так і на суспільно-економічному прогресі країни в цілому, оскільки ми звикли розрізняти «економічну» і «соціальну» сфери, вважати другу похідною від першої, хоча вони тісно взаємопов'язані поміж собою.

Державне регулювання, особливо в країнах з перехідною економікою, успішно справляється лише з порівняно простими завданнями. Часто справа ускладнюється інформаційною асиметрією, коли у регуляторів недостатньо даних для прийняття вірних рішень. Настільки ж важлива здатність держави ефективно розпоряджатися регулюючими повноваженнями, в тому числі своєчасно і точно вибирати інструменти регулювання та професійно застосовувати їх. Держава грає незамінну роль на ринку соціальних послуг. По-перше, витрати на надання соціальних послуг йдуть за рахунок перерозподілу державного бюджету (мова йде про квазіринки), по-друге, держава надає гарантії, що соціальні послуги, які надаються, будуть високої якості; по-третє, тільки державна влада може делегувати надання

соціальних послуг іншим суб'єктам ринку соціальних послуг. Для того щоб зрозуміти яким чином можна покращити надання соціальних послуг, розглянемо чотири моделі їх надання у світовій практиці.

Зарубіжні економісти виділяють та оцінюють наступні моделі забезпечення послуг, що надаються за участі держави: довіра, управління за допомогою постановки цілей і оцінки результатів, голос, вибір і конкуренція. Є моделі, які спираються на довіру: професіоналам і іншим працівникам, які надають соціальні послуги (просто довіряють займатися наданням дійсно хороших послуг без втручання в їх діяльність з боку держави або будь-кого ще). Існують моделі, що використовують адміністративний контроль (або ієрархічне управління), - в цьому випадку держава або якесь державне агентство бере участь у наданні послуги за допомогою управлінської ієрархії, в якій вищі керівники віддають накази або інструкції щодо даної послуги своїм підлеглим. Варіантом цього методу є управління постановкою цілей і оцінкою результатів; даний метод широко використовувався в європейських державах. Далі йдуть моделі, що спираються на голос, - у них споживачі намагаються отримати гарну послугу, повідомляючи свої думки безпосередньо постачальникам, для чого використовуються різні методи - від прямого контакту з професіоналами до скарг обраним представникам. Нарешті, існують моделі, які залежать від споживчого вибору в умовах наявності або відсутності конкуренції, - в цих моделях споживачі можуть вибирати з безлічі різних постачальників, які конкурують за клієнтів один з одним. Саме така модель передбачає формування ринку соціальних послуг. Усі «за» та «проти» кожного з методів були оцінені у книзі англійського економіста Джуліана Ле Гранда «Інша невидима рука. Надання громадських послуг на основі вибору та конкуренції» [4].

Що ж стосується нашої країни, то для України є безперечно важливим узгодження національних систем соціального забезпечення та соціального захисту населення, що сьогодні формуються, з загальносвітовими, а точніше, враховуючи задекларований європейський вибір, загальноєвропейськими тенденціями. З огляду на це, осмислення змісту, головних напрямків, механізмів та засобів реалізації соціальної політики європейських країн є безперечно актуальним.

Суспільна трансформація в Україні вимагає формування надійного підґрунтя для забезпечення соціальної безпеки людини, докорінної трансформації системи соціального розвитку і, у першу

чергу, існуючих соціально-економічних відносин. Досягнення даних цілей можливе за умови проведення зваженої соціальної політики.

Якщо об'єктом соціальної політики є соціальні відносини, то суб'єктом соціальної політики є людина, держава, суспільство, соціальні інститути, громадські організації, фонди [5]. Ще Аристотель зазначав, що людина, а не держава, має бути головним суб'єктом політики, адже неможливо досягти будь-яких цілей соціальної політики і соціального розвитку, якщо його центром не буде являтися людина.

Процеси суспільного розвитку у світі характеризуються тенденцією до зменшення втручання держави у різні сфери соціально-економічних відносин. Це створює умови для реалізації соціального потенціалу індивідів й формування регулятивних механізмів, що властиві для громадянського суспільства, і, як наслідок, утворення механізму саморегулювання. Проте на сучасному етапі розвитку соціально-економічної сфери в Україні, коли продовжує відбуватися трансформація соціальних відносин, стабілізація соціального розвитку за додержання критеріїв його оптимальності та ефективності неможлива без ведучої ролі держави у створенні основних форм та способів такого розвитку. Тому в українському суспільстві спостерігається тенденція до збільшення ролі держави в контролюванні процесів соціального розвитку.

У посттрансформаційний період виявилось багато недоліків у здійсненні соціальної політики: 1) фактично зруйнована соціальна інфраструктура, приватизація у багатьох випадках погіршила рівень соціальної захищеності працівників приватизованих підприємств; 2) замість розвитку ефективних напрямів соціальної політики збільшувалася кількість пільг та різновидів соціальної допомоги; 3) фінансові можливості держави не дозволяли виконати взяти нею обов'язки (тобто до бюджету включалися соціальні пільги та трансфертні платежі, виплата яких була вочевидь неможлива); 4) відбулося суттєве зниження соціальних гарантій, масове розповсюдження бідності, загальне зниження рівня життя населення, суттєве зростання платності багатьох соціальних послуг, зокрема охорони здоров'я і освіти, що зробило багато з цих послуг фактично недосяжними для малозабезпечених прошарків населення [10]. Підтверджують це і постійно зростаючі показники державних витрат на соціальні послуги.

Висновки. Проведене дослідження показало, що проблема розвитку соціальної сфери, надання соціальних послуг населенню на сучасному етапі економічного розвитку України чекає свого вирішення. Ще у середині 1990-х років сформувалася мережа бюджетних установ, що виконують різноманітні соціальні функції, і існування яких фінансується з державного бюджету. Ці структури необхідно реформувати, поступово підвищуючи ефективність діяльності з надання соціальних послуг, зокрема й за рахунок удосконалення їхньої організаційної структури та за рахунок залучення до сфери соціальних послуг комерційних організацій і громадянського суспільства. Через існуючий постійний дефіцит бюджетних коштів відбувається регулярне недофінансування заходів з соціального захисту як у регіонах, так і в Україні в цілому, що зумовлює необхідність пошуку нових видів і форм соціального захисту й залучення альтернативних джерел фінансування соціальних заходів, створення умов для ефективного функціонування ринку соціальних послуг.

Література

1. Електронний Бізнес-словник [Електронний ресурс] / Бізнес-словник. – Режим доступу: <http://www.businessdictionary.com/definition/social-services.html>. – Доступно на 12.02.2018.
2. BUSINESS REFERENCE MODEL (BRM). Services for Citizens: Community and Social Services / U.S. Office of Management and Budget: Режим доступу : <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/omb/egov/a-3-2-services-community.html>. – Доступно на 12.02.2018.
3. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003р., із змінами і доповненнями від 20.09.2011р.
4. Ле Гранд, Д. Другая невидимая рука: предоставление общественных услуг на основе выбора и конкуренции [пер. с англ. И. Кушнаревой] / Д. Ле Гранд. – М.: Изд. Института Гайдара, 2011. – 240 с.
5. Маркетинг соціальних послуг [Навчальний посібник] / [В.Г. Воронкова, С.Л. Катаєв, О.М. Кіндратець та ін.] ; під ред. В.Г. Воронкової. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 576 с.

6. Міжнародна електронна енциклопедія «Вікіпедія». – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Public_services. – Доступно на 12.02.2018.

7. Герда Н. Соціальні послуги європейського рівня / Н. Герда, Л. Касьян // Соціальний захист – 2010. - № 5. - С.38-42.

8. Кухарская Н.А. Диагностика рынка услуг Украины и его региональные приоритеты / Н.А. Кухарская // Економіст.- 2010.- №3. - С. 51-54.

9. Заблоцька Р.О. Світовий ринок послуг : [Навчальний посібник] / Р.О. Заблоцька. – К. : ІМВ, 2002. – 268 с.

10. Балтачєєва Н. А. Українські соціальні стандарти та гарантії в контексті європейських орієнтирів соціального розвитку / Н. А. Балтачєєва // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. – Київ : КНЕУ, 2010. – Т. 1. – С. 67-77.

1. Elektronnyy Biznes-slovyk [Elektronnyy resurs] / Biznes-slovyk. – Rezhym dostupu: <http://www.businessdictionary.com/definition/social-services.html>. – Dostupno na 12.02.2018.

2. BUSINESS REFERENCE MODEL (BRM). Services for Citizens: Community and Social Services / U.S. Office of Management and Budget: Rezhym dostupu : <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/omb/egov/a-3-2-services-community.html>. – Dostupno na 12.02.2018.

3. Zakon Ukrayiny «Pro sotsial'ni posluhy» vid 19 chervnya 2003r., iz zminamy i dopovnennyamy vid 20.09.2011r.

4. Le Hrand, D. Druhaya nevydymaya ruka: predostavlenye obshchestvennykh usluh na osnove vybora y konkurentsyy [per. s anhl. Y. Kushnarevoy] / D. Le Hrand. – M. : Yzd. Ynstytuta Haydara, 2011. – 240 s.

5. Marketynh sotsial'nykh posluh [Navchal'nyy posibnyk] / [V.H. Voronkova, S.L. Katayev, O.M. Kindratets' ta in.] ; pid red. V.H. Voronkovoyi. – K. : «Vydavnychyy dim «Profesional», 2008. – 576 s.

6. Mizhnarodna elektronna entsyklopediya «Vikipediya». – Rezhym dostupu: http://en.wikipedia.org/wiki/Public_services. – Dostupno na 12.02.2018.

7. Herda N. Sotsial'ni posluhy yevropeys'koho rivnya / N. Herda, L. Kas'yan // Sotsial'nyy zakhyst – 2010. - # 5. - S.38-42.
8. Kukharskaya N.A. Dyahnostyka tynka usluh Ukrainy y eho rehyonal'nyye pryorytety / N.A. Kukharskaya // Ekonomist.- 2010.- #3. - S. 51-54.
9. Zablots'ka R.O. Svitovyy rynek posluh : [Navchal'nyy posibnyk] / R.O. Zablots'ka. – K. : IMV, 2002. – 268 s.
10. Baltacheyeva N. A. Ukrayins'ki sotsial'ni standarty ta harantiyi v konteksti yevropeys'kykh oryentyriv sotsial'noho rozvytku / N. A. Baltacheyeva // Formuvannya rynkovoyi ekonomiky : zb. nauk. pr. – Kyiv : KNEU, 2010. – T. 1. – S. 67-77.

Рецензент: Ковальов А.І. д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Одеського національного економічного університету
14.02.2018

УДК 330.322.14

Ропотан Ірина

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗПОДІЛУ ДОТАЦІЙ ВИРІВНЮВАННЯ ЗА РЕГІОНАМИ КРАЇНИ

На необхідності удосконалення трансфертних інструментів фінансової конвергенції місцевих бюджетів наголошується практично в усіх програмних документах, в яких визначаються завдання державної політики у сфері регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Практика показує, що формула розрахунку дотацій вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам містить велику кількість параметрів, деякі з котрих викликають труднощі в їх розумінні. І, як підтверджує проведене дослідження, визначення розмірів дотацій вирівнювання в багатьох випадках відбувається без урахування реальних потреб та можливостей регіонів. Тому з метою підвищення їх ефективності автором запропоновано власний механізм